

**BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU” –
145 DE ANI (II)****BIBLIOTECA PUBLICĂ
A ORAȘULUI CHIȘINĂU
LA 35 DE ANI DE EXISTENȚĂ**

Conf. univ., dr. Lidia KULIKOVSKI

Ce s-a întâmplat la Biblioteca Chișinăului în 1912, anul în care aceasta a împlinit 35 de ani de existență? Cum i-a sărbătorit?

Personalul bibliotecii s-a mărit, aproape s-a dublat în comparație cu anul 1911: de la 7 și 12 persoane. Epitropii au rămas aceiași: protoiereul N.V. Lașcov și locotenent-colonelul K. Romanov. Conducere, susținere și finanțare – de la Duma orașenească. Ca și în anii precedenți, principala preocupare a personalului bibliotecii a fost satisfacerea necesităților de lectură a chișinăuienilor și, în măsura capacităților, a necesităților de lectură cu caracter științific. În acest scop, colecția s-a îmbogățit cu opere științifice de popularizare, îndreptare, tutoriale, cărți rare (scumpe) și vechi din punct de vedere istoric. Domeniile cunoașterii se completau cu exemplare-lipsă, dar solicitate de cititori. Biblioteca nu se limita doar la achiziția de cărți, dar se adresa la instituțiile și asociațiile științifice și obștești cu demersuri de donație a lucrărilor editate de acestea. Metoda se dovedea eficientă : în 1912, au primit ca donație 891 de volume (713 cărți și 52 de titluri de ediții periodice și alte materiale) [7]. Printre entitățile donatoare se regăsesc universități, institute, alte instituții de învățământ, organizații științifice și de stat: Comitetul de statistică al Basarabiei, Tipografia regională, tipografiile private, Magazinul de cărți „Educație”, Societatea biblioteconomică, Casa de credite din Chișinău. În 1912, un număr mare de persoane a donat cărți Bibliotecii Publice a Orașului Chișinău (în continuare – BPOCh) – autori locali, simpli cetățeni, redactori de ziare și reviste locale. Evidențiem din lunga listă de donatori pe A.N. Krupenski și N.K. Moghileanski. Biblioteca

personală a lui N. Moghileanski, în baza căreia acesta a elaborat vestita sa bibliografie¹, a ajuns, într-un târziu, la BPOCh. Însă câte exemplare de carte a inclus donația lui N. Moghileanski, ce parte din ele au făcut volume referitoare la istoria Basarabiei, care a fost valoarea lor monetară – toate acestea rămân o taină în istoria bibliotecii. Un lucru e cert: cărțile donate au îmbogățit substanțial secția *Bessarabiana* a colecției BPOCh.

Munca internă era pusă pe temeinice principii profesionale reieșite din prioritățile asumate: sporirea calității colecției, satisfacerea cerințelor de lectură ale chișinăuienilor, susținerea educației prin toate mijloacele (chiar dacă era un timp în care ți se spunea ce anume trebuie să citești). În anul de referință, au fost întocmite: 1) Catalogul sistematico-alfabetic al cărților și articolelor din reviste a secției *Basarabiana* (în rusă: «Бессарабоведение»); 2) Indicele bibliografic tematic al cărților din colecția bibliotecii *Istoria Rusiei în perioada imperatorului Alexandru II* (apropo, în ziua deschiderii BPOCh, la 19 octombrie 1877, acesta se afla la Chișinău împreună cu medicul său, N. Pirogov); Indicele bibliografic al literaturii despre scriitorul A.S. Pușkin (cărți, articole din reviste prezente în colecția BPOCh); 4) Indicele bibliografic (la fel, bazat pe colecția bibliotecii) despre V. Jukovski. Pentru comoditate și promovare, aceste lucrări bibliografice de recomandare erau puse la vedere pe birourile de servire în sala de lectură și la secția împrumut. Cărțile nou primite (cumpărate sau donate) erau imediat catalogate (descrise pe fișe și introduse în cele trei cataloage ale bibliotecii: două cataloage sistematico-alfabetice (după autori) pentru sala de lectură și împrumut, apoi al treilea – un catalog de subiecte (în alfabetul titlurilor). Așa cum mii de cărți au intrat în ultimii ani în colecțiile bibliotecii, direcția a adresat un demers către Duma orășenească de a publica Volumul II al catalogului. Administrația locală a aprobat cererea și a bugetat suma cerută de 100 de ruble pentru anul 1913. În 1913, asta a și fost realizat.

Totodată, bibliotecarele și-au asumat să urmărească („следить”) și să intervină, să influențeze lectura adolescenților. Erau convinse că sunt datoare, ca bibliotecare, să-i păzească de lectura tabloidelor, de literatura de bulevard („бульварные”) și de

¹ MOGHILEANSKI, N.K. *Материалы для указателя литературы по Бессарабии* (Lista cărților și articolelor referitoare la Basarabia din biblioteca N. K. Moghileanski) / Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – Chișinău: Universitas, 1994. – 42 p. – (Seria „Bibliografie Basarabiana” susținută și îngrijită de Iurie Colesnic și Lidia Kulikovski).

romanele pornografice, propunându-le literatură necesară vârstei și care era mult mai utilă. Nu reușeau încă. Un exemplu care ilustrează nereușita: un cititor adolescent a cerut cartea *Sanin* de M. Arțibașev, dar l-au refuzat – cartea nu se împrumută pentru vârsta sa; atunci a cerut ceva din A. Verbițkaia, însă bibliotecarele i-au recomandat ceva din clasici, la care cititorul a răspuns: „Clasicii au îmbătrânit de tot...”. Ca, după câteva zile, să intre triumfător la bibliotecă și să le spună că a citit și *Sanin*, și Verbițkaia... „Și cazuri dintre acestea au fost multe”, rezumă Daria Harjevski.

Statistica lecturii e una pozitivă: 5613 de abonați care au vizitat biblioteca de 100908 de ori și au citit 133 345 de cărți – sunt cifrele majore ale anului 1911. La sala de lectură au fost cu 99 de cititori mai puțini decât în anul precedent. Cum lămurește directorul, Daria Harjevski, această reducere statistică? Totul se datorează *Anului aniversar*. În 1912, Basarabia marca 100 de ani de stăpânire rusească. Cu această ocazie, a fost vernisată *Expoziția jubiliară pedagogică a Basarabiei*, în organizarea căreia era implicată și biblioteca. Expoziția a fost deschisă exact în zilele când BPOCH împlinea 35 de ani de funcționare. Biblioteca a muncit mult pentru prezența sa la această expoziție: a pregătit materiale și a avut standul său aniversar în care au fost expuse peste 1000 de cărți, hărți, planuri, concentrându-se mai mult pe colecția secției *Bessarabovedenie* care păstra documente din sec. XVI, XVII, XVIII și de la începutul secolului XIX în limbile română, sârbă ș.a. Lucrările prezentate au stârnit interesul publicului. Cu ocazia acestei expoziții, toate instituțiile de stat au transmis spre expunere lucrările lor din ultimii ani, care ulterior au rămas în colecția bibliotecii.

La expoziție au fost aduse și lucrările bibliografice. Așa cum se împlineau 75 de ani de la trecerea în neființă a scriitorului A.S. Pușkin, BPOCH a prezentat, într-un mod ludico-teatral, *Bibliografia A.S. Pușkin*. Drept suplimente la bibliografie, au fost prezentate bustul poetului, scrisorile sale, pagini din manuscrise, fotografiile casei lui Inzov, în care locuia Pușkin (inclusiv ruinele acestei case), portretul generalului Inzov, Planul orașului Chișinău de pe vremea lui Pușkin. Toate atributele acestea făceau prezentarea lucrării bibliografice să fie captivantă și lumea se înghesuia la standul bibliotecii. Au mai fost prezentate și alte câteva bibliografii amintite mai sus, dar și *Cărți vechi și rare referitoare la anul 1812*.

Expoziția a fost o bună ocazie de a prezenta biblioteca publicului chișinăuian, vizitatorilor din regiune, dar și celor străini. Angajații

bibliotecii au prezentat tipizatele utilizate de BPOCh în activitatea sa ca implementări inovative: modelele de fișe de catalog, de fișă cărții, fișe statistice, diagrame și cartograme, cu multă răbdare demonstrând și explicând ce beneficii aduc aceste tipizate în inovarea activității, și ce eficiență au ele în organizarea muncii. Au pregătit 15 fotografii editate calitativ, expunând spațiile interioare ale bibliotecii. Cum scrie în raportul anului 1912 Daria Harjevski, „biblioteca, în mod neașteptat, atât de mult a provocat interesul publicului, încât timp de 10 zile, fără întreruperi, bibliotecarii au fost nevoiți să ofere explicații” (în rusă: «Библиотека неожиданно так заинтересовала публику, что пришлось в течении 10 дней непрерывно давать объяснения»). Bibliotecarii din alte tipuri de biblioteci (particulare, școlare, a diferitor asociații și societăți), din alte localități, târguri și orașele erau foarte interesați de aceste tipizate, mai ales de fișă cărții-calendar. Angajații bibliotecii lămuriau celor care se adresau, cum se utilizează aceste tipizate, oferind descrierea tipizatelor cu modele. Un interes deosebit au stârnit diagramele și cartogramele, care arătau circuitul cărții, curba creșterii numărului de cititori, a satisfacției cititorilor, a împrumutului sau a lecturii în sălile de lectură, a vizitelor. Putem recunoaște că BPOCh era o bibliotecă inovatoare în vremurile ei, iar ceea ce făcea ea în măsurarea activității o putem numi „evaluare prin indicatori de performanță”.

O mare atenție atrăgeau cărțile scumpe în coperti originale, confecționate manual sau cu materiale noi, necunoscute în procedeele de grafică și editare de carte. Majoritatea oamenilor întrebau: ale cui sunt aceste bogății? Mulți dintre vizitatorii expoziției întrebau: a cui este biblioteca, unde se află, care-s condițiile de înscriere? Deși funcționa de 35 de ani în plin centru al orașului Chișinău, biblioteca era, în același timp, necunoscută. Nedumerirea Dariei Harjevski era explicabilă: „Cum așa, doar lunar publicăm rapoarte despre activitatea bibliotecii în presa locală...” (în rusă: «Хотя в местных газетах ежемесячно печатаются отчеты о деятельности библиотеки»). Cât de mult seamănă oamenii de atunci cu oamenii de acum... Participarea la această expoziție a fost și o ieșire în lume a bibliotecii, lucru ce trebuie făcut la o aniversare – una mai frumoasă nici că se putea. Dacă era o festivitate aniversară, ar fi participat oameni care utilizează și cunosc biblioteca – cititori, șefi, parteneri. La expoziția aniversară, biblioteca a fost descoperită de sute, mii de oameni care idee nu aveau de existența ei până atunci.

Biblioteca Publică a Oraşului Chişinău a fost deschisă la 19 octombrie 1877 după lichidarea Bibliotecii Guberniale în an de război. Ţarul Rusiei Alexandru II vine la Chişinău şi, la 19 octombrie 1877, declară război Turciei, eveniment istoric ce a umbrit evenimentul de deschidere a bibliotecii pe care o visa noul primar Carol Schmidt. Ziarele de atunci au publicat doar o ştire scurtă despre deschiderea bibliotecii.

Cu toate astea, BPOCH a avut ani de glorie şi dezvoltare cum n-au avut multe biblioteci publice din alte oraşe şi regiuni. S-a deschis doar ca sală de lectură (primii 15 ani de existenţă); apoi, în 1891, se extinde, deschizându-se abonamentul (secţia de împrumut la domiciliu şi secţia pentru copii şi adolescenţi); în 1900, se deschide în cadrul ei biblioteca pentru copii „A. Puşkin” cu sală de lectură şi împrumut. În 35 de ani de dezvoltare, funcţiile ei s-au extins considerabil – activitatea ei demonstrează acest fapt, iar prezenţa memorabilă la *Expoziţia jubiliară pedagogică a Basarabiei* (în rusă: «Бессарабская юбилейная школьная выставка»¹) arată o instituţie cu orientare corectă profesională, instituţie matură care are ce arăta atât cititorilor chişinăuieni, cât şi altor oraşe şi ţări.

Ca să vă pătrundeţi de cele expuse în acest articol, venim cu date interesante din activitatea BPOCH în anul 1912.

Sala de lectură: a fost deschisă pentru public 307 zile; media zilnică – 126 vizite; zilnic, erau oferite spre lectură în incintă 219 cărţi, reviste, ziare; lectura uşoară (literatura artistică, poveşti, publicaţii de divertisment) a constituit 66,2%, iar cea serioasă (ştiinţifică) – 33,8 %; cele mai solicitate domenii au fost: beletristica, domeniul referinţe, manualele, istoria, istoria literaturii, dramaturgia, filozofia, jurisprudenţa; în acest an, colecţia s-a completat cu foarte multe volume bibliografice şi de referinţă; dispune de 136 de titluri de ediţii periodice; a înregistrat 2618 de cititori activi: 2075 bărbaţi şi doar 528 femei (în raport, cifrele sunt date fără comentarii; „doar” e cuvântul nostru – L.K.), 938 creştini² şi 1680 iudei (evrei); sala de lectură a înregistrat 38 805 de vizite (bărbaţii – 33645 şi femeile – doar 5160); au fost oferite pentru citit, în sala de lectură, 42470 de cărţi, reviste, ziare...

¹ Pe pagina 4 a raportului, Daria Harjevski o numeşte „pedagogică”, iar pe pagina 5 – „şcolară”.

² Niciun raport din istoria bibliotecii nu indică corelaţia ruşi/moldoveni decât după apartenenţa religioasă. Ce strategie a imperiului rus era aceasta?

Împrumutul: a fost deschis pentru public 271 de zile; în medie, zilnic, erau împrumutate 146 de cărți, reviste, ziare; lectura ușoară (literatura artistică, povești, publicații de divertisment) a constituit 88,2%, iar cea serioasă (științifică) – 11,8%; cel mai solicitat domeniu a fost beletristica; angajații bibliotecii fac marketing bun: au cumpărat *Opere complete* de A. Dumas în mai multe exemplare, au expus copertile la panoul „Cărți noi” și rezultatul e la vedere – 600 de împrumuturi.

Curiozități: Primăria a cumpărat bibliotecii un aspirator (pe vremea aceea!).

Drept concluzie, Biblioteca Publică a Orașului Chișinău a avut un director care a depus efort continuu de a inova instituția. Spuneam în articolul precedent (*BiblioPolis*, nr. 1, 2022) că istoria se repetă, cel puțin, referitor la directorii care au fost după 1990: L. Kulikovski și M. Harjevschi, ca succesori la fel de pasionați, profesioniști, dedicați ca și Daria Harjevski; care nu au scăpat nicio reuniune profesională internațională, folosind orice ocazie și tribună pentru a demonstra și a promova rezultatele, succesele și inovațiile.

Mai mult, azi avem un director cu numele Harjevschi și un șef secție cu numele Lozinschi, exact ca în primii ani ai secolului XX. Biblioteca e pe mâini bune și merge spre viitor.

Revenim cu alte informații, materiale și curiozități în numărul viitor al revistei *BiblioPolis*.

Referințe bibliografice

1. BALMUȘ, Pavel. Biblioteca Publică din Chișinău, „văzută” de către Z.C. Rally-Arbore și C. Stere. In: *Magazin Bibliologic*. 1997, nr. 2-3, p. 6. ISSN 1857-1476.
2. BEZVICONNĂI, Gh. Femeia Basarabeană. In: *Din trecutul nostru*. 1934, nr. 11-12, pp. 37-38.
3. KULIKOVSKI, Lidia. BM „B.P. Hasdeu” a împlinit 130 de ani de prezență activă în viața Chișinăului. In: *BiblioPolis*. 2007, vol. 23, nr. 3, pp. 9-13; [online] [citată 18.08.2021]. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/handle/123456789/281>
4. IȘAEV, Maria. *Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu” (1877-2002). Etape, contexte, conexiuni și incursiuni istorice*. Chișinău: Colograf-com, 2002, pp. 16-23. ISBN 9975-9710-4-0.
5. ГАНЕНКО, П. *История Кишиневской публичной библиотеки (1830-1917 гг.)*. Кишинэу: Картя молдовеняскэ, 1966, с. 55-58.
6. ЛАШКОВ, Н.В. *Юбилейный сборник города Кишинева (1812-1912)*. Ч. 1. Кишинев, 1914, с. 141-157, 150-152.

7. *Обзор деятельности Кишиневского управления за 1909-1912 гг.* Кишинев: Типография Бессарабской жизни, 1913, с. 59.
8. ХАРЖЕВСКАЯ, Дарья. *Отчет Кишиневской Общественной Библиотеки за 1912 г. (35-й год существования).* Кишинев: S. n, 1913, 55 с.